

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
BALTIJOS PAJŪRIO APLINKOS TYRIMŲ IR PLANAVIMO INSTITUTAS

Praeivių žuvų būklės monitoringas Vakarų Lietuvos upėse

Temos vadovas lektorius A. Kontautas

2006 metais lašišinių žuvų populiacijos būklės tyrimai buvo atlikti 41 tyrimo stotyje, pagal „Praeivių žuvų būklės monitoringo Vakarų Lietuvos upėse“ programą Minijos, Jūros, Šventosios (Pajūrio), Akmenos-Danės, Bartuvos, Dubysos, Šyšos ir Smiltelės upių baseinuose. Darbo ataskaitoje pateikti 2006 metų tyrimo duomenys, palyginant juos su ankstesnių metų tyrimo rezultatais, aprašomos pagrindinės lašišinių žuvų populiacinės charakteristikos.

2006 metais lašišinių žuvų populiaciniai parametrai (N ir B) visuose tirtuose baseinuose (išskyrus Smiltelės upę) buvo žemesni, lyginant su 2005 metais. Tai gali būti siejama su neįprasta hidrometeorologine situacija 2006 metais (ilgai užsitęsusia žiema ir šaltu pavasariu, sausa ir karšta vasara), aktyvia bebrų gyvybine veikla. 16 % tyrimų taškų ruožuose užfiksuoti neigiami biotopų ir ichtiocenozų pokyčiai susiję su bebrų veikla.

Lyginant su 2005 metais, 2006-iais lašišinių žuvų populiacijos vidutinis gausumas ir biomasė Minijos baseine sumažėjo labai nežymiai: N – nuo 9,06 ind./100 m² iki 8,84 ind./100m²; B – nuo 0,336 kg/100m² iki 0,245 kg/100m². *Salmo trutta* rūšies sutinkamumas tirtose Minijos baseino dalyje siekė 100 %. Absoliučioje daugumoje tirtų taškų lašišinių žuvų gausumas siekė didelį ir aukštą lygį, išskyrus Sausdravo tyrimų tašką. Jūros upės baseino tyrimų taškų vidutinis lašišinių žuvų populiacijos gausumas nukrito nuo 3,13 ind./100m² iki 2,63 ind./100m², tačiau nežymiai padidėjo biomasė. Daugumoje Jūros baseino tyrimų taškų užfiksuotas labai mažas lašišinių žuvų populiacijos gausumas – 6 iš 11 tyrimų taškų. Vidutinis Šventosios (Pajūrio) baseino tirtų stočių lašišinių žuvų populiacijų gausumas nukrito, bet buvo labai aukšto gausumo lygmenyje – 8,75 ind./100 m². Vidutinis lašišinių žuvų jauniklių gausumas Dubysos baseine sumažėjo beveik dvigubai – nuo 16,96 ind./100m² 2005 metais iki 9,50 ind./100m² 2006 metais. Vidutinis Bartuvos baseino tirtų stočių lašišinių žuvų gausumas taip pat šiek tiek nukrito: nuo 5,50 ind./100 m² 2005 metais iki 4,80 ind./100 m² 2006 metais; biomasės pokyčiai dar nežymesni. Vidutinis Akmenos-Danės baseino tirtų stočių gausumas ir biomasė nukrito dvigubai, nepaisant to lieka labai aukštas – 10,37 ind./100m². 2006 metais Šyšos baseine buvo tiriamas tik vienas tyrimų taškas Šustyje. Lyginant su praeitais metais, 2006 m. šiame tyrimų taške upėtakių gausumas ir biomasė sumažėjo 1,7 karto ir siekė 15,46 ind./100m² ir 0,523 kg/100m² atitinkamai. Šustis pasižymi viena gausiausių ir stabiliausių lašišinių žuvų populiacijų Lietuvoje. 2006 metais Smiltelės tyrimų taške, nepaisant prastos

biotopinės struktūros, čia užfiksuotas net 20,92 ind./100m² upėtakių gausumas ir 0,898 kg/100m² biomasė.

Lašių (*Salmo salar*) jauniklių, iš visų 2006 metais tirtų upių baseinų, užfiksuota tik Dubysos baseine. Natūralaus neršto lašių jauniklių labai mažu gausumu rasta Luknėje – 0,32 ind./100 m² ir Dubysoje – 0,13 ind./100m².

Vertinant žuvitakių efektyvumą pagal 0+ amžiaus grupės jauniklių tankį, upės ruožuose aukščiau migracijos įrenginių, galima bendrai pastebėti, kad šiuose ruožuose lašišinių žuvų populiacijų gausumas padidėjo. Ypač žymiai *Salmo trutta* jauniklių gausumas padidėjo (apie 3 kartus) Minija 1 tyrimų taško, esančio aukščiau naujai pastatyto ir pirmą neršto sezoną funkcionavusio žuvų praėjimo tako ant Minijos upės buvusios Grąžčių malūno užtvankos. Žymus gausumo padidėjimas matomai sietinas su žuvitakio atsiradimu, kuris atvėrė kelią į ~ 15 km ilgio upės atkarpą su nerštui tinkamais biotopais. Tačiau nustatyti naujo žuvitakio efektyvumą, būtina jauniklių gausumą aukštupyje stebėti kelis metus iš eilės.

Žuvivaisos darbų efektyvumo vertinimas buvo atliktas 26 vietose, Minijos, Jūros, Šventosios, Dubysos, Bartuvos, Akmenos – Danės baseinuose ir Viešvilės upelyje. Žuvivaisos efektyvumas buvo didelis Šiūšio aukštupyje, Bremenoje, Juodupyje, Liolingoje, Šatėje, Luoboje, Akmenoje-Danėje. Parenkant išuvinimui upių ruožus su gera biotopų struktūra, dideliu kiekiu slėptuvių, galima pasiekti labai gerų rezultatų.

2006 metų lašišinių žuvų neršto intensyvumas tirtuose baseinuose žymiai nepakito. Minijos baseine tirtų taškų nerštaviečių vidutinis tankis sumažėjo nežymiai, tačiau daugiau nei dukart sumažėjo panaudotas dugno plotas (nuo 61,90 iki 24,66 m²/km). Kai kuriose upėse prastas nerštas gali būti susijęs su dėl neįprastos hidrometeorologinės situacijos pablogėjusiomis migracijos sąlygomis. Šventosios (Pajūrio) ir Akmenos-Danės baseinuose vidutinis tirtų taškų lašišinių žuvų neršto intensyvumas 2006 metais nerštas buvo vėlgi labai silpnas.

Vandens kokybės pagerėjimas pagal dugno bestuburių fauną 2006 metais stebėtas daugumoje tyrimo vietų. Minijos baseine vidutinis biotinis balas 2006 metais svyravo nuo 4,00 Aisėje ir Žvelsoje iki 7,13 Minija 2 taške. Vidutinis biotinis balas Jūros baseine 2006 metais atliktų tyrimų metu buvo kiek žemesnis – 5,70 balo, 2005 m. šis rodiklis siekė 5,86. Akmenos-Danės baseine dėl slėnyje vykdomų statybos darbų vandens kokybė kiek nukrito. Dubysos baseine vandens kokybė baseine, lyginant su 2005 metais, daugumoje tirtų taškų praktiškai nepakito ir išliko gana aukšta. Šventosios (pajūrio) baseino tirtose vietose 2006 metais vidutiniai biotiniai balai atskirose tyrimų vietose, lyginant su ankstesniais tyrimais, skyrėsi smarkiau. Esminių pokyčių nenustatyta Bartuvos, Šyšos ir Smiltelės tyrimų taškuose.